

Προβληματισμοί για το μέλλον της Παιδείας.

Συντάκτης π. Σπυρίδων Σκουτή.ς

Ο τίτλος αυτής της ομιλίας είναι προβληματισμοί για το μέλλον της Παιδείας μας, διότι μόνο αν έχουμε μια στάση αυτοκριτικής θα καταλάβουμε ποιο είναι το πρόβλημα για να μπορέσουμε να περάσουμε στη θεραπεία. Διότι σήμερα η παιδεία μας έχει φτάσει στο σημείο να μοιάζει με έναν ετοιμοθάνατο ασθενή, τον οποίο άνθρωποι πονηροί ψάχνουν την ευκαιρία τραβώντας τα καλώδια να αποτελειώσουν.

Σήμερα εορτάζουμε τους Τρεις Ιεράρχες: τον Μέγα Βασίλειο, τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο και τον Άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο. Τρεις θεμέλιοι λίθοι για να οικοδομήσουμε αρετές και πνεύμα στα νέα παιδιά.

Κάθε εορτή μέσα στη ζωή της εκκλησίας δεν είναι απλά και μόνο η ενθύμιση προσώπων ή γεγονότων, αλλά μια σπουδαία ευκαιρία να γνωρίσουμε τις Χριστοκεντρικές αλήθειες αυτών των σπουδαίων Αγίων ανδρών, που αν με αυτές μπολιάσουμε την παιδεία τότε αυτή θα αρχίσει να ανθίζει ξανά.

Τίθεται όμως ένα ερώτημα. Έχει άραγε νόημα η εορτή αυτή; Είναι αυτοί οι Άγιοι στην ύλη της ζωής μας; Όλοι τους έζησαν πριν από 17 αιώνες, τι έχουν άραγε να μας πουν στο σήμερα;

Καθόμαστε και κάνουμε θεσμικές συζητήσεις τι θα κάνουμε αυτή την ημέρα, εκδηλώσεις, εκκλησιασμός, τι θα γίνει με τα παιδιά, τι λένε τα χαρτιά, το Υπουργείο.

Σκέφτηκε κανένας να πει, ότι γιορτάζουμε τους τρεις μεγίστους φωστήρες της Τρισηλίου Θεότητας, ποιοι ήταν αυτοί , τι έκαναν και τι μαρτυρία έδωσαν στη ζωή τους και πως μπορούμε να κοινωνήσουμε από το πνεύμα και την σοφία τους.

Οι Τρεις Ιεράρχες τιμούνται και εορτάζονται πρωτίστως ως Άγιοι. Μια λέξη στις μέρες μας παρεξηγημένη που στο κοσμικό πνεύμα ισούται περισσότερο με εξωγήινο ή με ον που έχει κάποια υπερφυσικά χαρίσματα. Άγιος είναι ο θεραπευμένος άνθρωπος. Αυτός που ο έρωτας του για τον Χριστό και τον κόσμο τον οδήγησε στην οντολογική του θεραπεία. Ο Χριστοποιημένος άνθρωπος.....

Ποιός μιλάει σήμερα για Αγιότητα , για ανθρώπους που νίκησαν τον θάνατο με τη ζωή του Χριστού;

Λέει ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος ότι “παιδεία μετάληψις αγιότητος εστί”. Εμείς όμως θέλουμε μια παιδεία που τα παιδιά μας, αντί να μεταλαμβάνουν αλήθεια, αγιότητα και προοπτική κατα χάριν Θεώσεως, φορτώνονται πληροφορίες που τις ονομάζουμε σχολική ύλη και όλο αυτό θα καταλήξει ένα χαρτί σε μια κορνίζα στον τοίχο και η καρδιά των παιδιών θα συνεχίσει να παραμένει άδεια. Η ψυχή θα είναι ακόμα διψασμένη και ο νέος αντί να διψάει για γνώση ώστε να ενωθεί με τον Θεό και τον συνάνθρωπο σύμφωνα με τους Τρεις Ιεράρχες, θα ψάχνει τη γνώση για να κατακτήσει τον κόσμο ακόμα και αν χρειαστεί να πατήσει επιπτωμάτων.

Οι Τρεις Ιεράρχες δεν ήθελαν τους χριστιανούς νέους ανθρώπους χωρίς κριτική σκέψη, χωρίς ευρύτητα γνώσεων, χωρίς γενικότερο προβληματισμό. Τους ήθελαν μέσα στην κοινωνία και τη ζωή, μετόχους των κοινωνικών ανησυχιών και φιλοσοφικών ρευμάτων.

Λένε οι Άγιοι ότι όπλα μας είναι η προσευχή και η αγάπη προς τους εχθρούς. Με αυτά τα όπλα μπορεί να μεταμορφωθεί ο κόσμος σήμερα.

Οι Τρεις Ιεράρχες αντιδρούν σε μια επιφανειακή πνευματικότητα, σε

ένα ακίνδυνο χριστιανισμό, σε μια πίστη που τυφλώνει και σε μια εκκλησία που δεν είναι η οδός της αληθινής σωτηρίας και ζωής, που δεν ξεδιψάει την ψυχή του ανθρώπου αλλά γίνεται μέσο στα χέρια των ισχυρών για τη χειραγώγηση και εκμετάλλευση ανθρώπων και λαών. Μην ξεχνάμε ότι κυνηγήθηκαν και από ανθρώπους της Εκκλησίας εκείνης της εποχής.

Οι Τρεις Ιεράρχες δεν μπορούν να συμβιβαστούν με την υποκρισία των βολεμένων χριστιανών: «ξέρω πολλούς», λέει ο Χρυσόστομος, «που νηστεύουν και προσεύχονται και στενάζουν, επιδεικνύοντας κάθε λογής αδάπανη ευλάβεια. Ενώ ούτε ένα οβολό δε δίνουν στους θλιβομένους. Τι κέρδος έχουν από την υπόλοιπη αρετή τους; Γι' αυτούς η βασιλεία των ουρανών είναι κλειστή». Και ο Γρηγόριος συμπληρώνει: «Μη τεντώνεις τα χέρια σου στον ουρανό αλλά στα χέρια των φτωχών. Αν εκτείνεις τα χέρια σου στα χέρια των φτωχών έπιασες την κορυφή του ουρανού».

Η σημερινή παιδεία αλλά και η κοινωνία γενικότερα, ξεκινώντας από το σπίτι, κοιτάει το “φαίνεσθαι” και αγνοεί την ουσία του “είναι”. Ζούμε σε μια κοινωνία που βαδίζουμε με το δόγμα “τι θα πεί ο κόσμος” και όχι τον δρόμο του Κυρίου και σε αυτές τις ράγες εγκλωβίζουμε τις προσωπικότητες, τη γνώση και την παιδεία των νέων μας.

Αντί να έχουμε Ουράνιες προοπτικές μέσα από τα πρότυπα των Αγίων,

δίνουμε στα παιδιά μας προοπτικές που οδηγούν την ύπαρξή τους στον γκρεμό.

Σήμερα ένα like σε μια ρετουσαρισμένη φωτογραφία στο facebook ή στο

instragram έχει δυστυχώς περισσότερη αξία από τη βοήθεια στον συνάνθρωπο και την καλλιέργεια της καρδιάς, όλα δυστυχώς για την εικόνα και το ψεύτικο χειροκρότημα, μέχρι να σβήσουν τα κοσμικά φώτα.

Αναφέρονται οι Τρεις Ιεράρχες ως προστάτες της παιδείας .Αλήθεια όμως ποια παιδεία να προστατέψουμε; Βασικά η σημερινή παιδεία δεν χρήζει προστασίας αλλά μεταμορφώσεως. Σε μια παιδεία που σε γενικές γραμμές παραπαίει, που δυστυχώς καθορίζεται από ένα τεχνοκρατικό ευρωπαϊκό προσανατολισμό ώστε να καταντάμε χρησιμοθηρικά, βιολογικά όντα με μια ξερή γνώση (η οποία μπορεί να είναι και διαστρεβλωμένη πολλές φορές) και όχι να γινόμαστε πρόσωπα που έχουν προσκληθεί για να γίνουν Θεοί κατά Χάριν.

Οι τρεις Ιεράρχες όμως έθεσαν ως βάσεις της ολοκλήρωσεως του ανθρώπου, την αρμονική σύζευξη της σοφίας και της αρετής με σκοπό τη θέωση.

Θέωση: Μια λέξη που στον υλιστικό και μεθυσμένο από ψευτιά δυτικό κόσμο μοιάζει με λέξη βγαλμένη από ταινία του Χόλυγουντ.

Σε μια κοινωνία που ψάχνεται σε δικαιωτισμούς και σε νοήματα χωρίς ζωή όπως το να σκοτώνουμε τον άνθρωπο πριν γεννηθεί και να τον βάζουμε σε ένα φούρνο για να τον διαλύσουμε όταν πεθάνει, η εκκλησία μιλάει για μια πραγματική οντολογική ένωση με τον Θεό και τοποθετεί τον άνθρωπο εκεί που του αξίζει ως Βασιλέα της Κτίσεως όπως διαβάζουμε στο κεφάλαιο της Γεννέσεως.

Γι' αυτό και σήμερα χρειαζόμαστε τους Τρεις Ιεράρχες για να μας θυμίσουν και πάλι πως ο αληθινός προορισμός της παιδείας δεν μπορεί να είναι παρά αυτό που εκείνοι βίωσαν και μας παρέδωσαν:

Ο συνδυασμός της γνώσης με την αρετή, αποβλέποντας σε μία συνολική ολοκλήρωση του ανθρώπου! Γιατί εκείνος που κατέχει μόνο τη γνώση αλλά όχι και την αρετή αποδεικνύεται εν τέλει επιζήμιος.

Λέει ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος: “Εκείνος που συγκεντρώνει γνώση, συγκεντρώνει πόνο, η χαρά που προσφέρει εκείνο που ανακάλυψε του αφαιρεί η λύπη για εκείνο που δεν γνωρίζει ακόμα”

Σήμερα αν θέλουμε η παιδεία μας να έχει ένα πνευματικό και καρποφόρο μέλλον οφείλουμε τις αλήθειες των Ιεραρχών να τις χρησιμοποιήσουμε ως υλικά για να οικοδομήσουμε μια παιδεία που είναι άξια της ιστορίας μας, μια παιδεία που δεν θα καλλιεργεί μόνο “μυαλά” αλλά θα μεταμορφώνει και καρδιές.

Εχουμε ένα σύστημα παιδείας που δεν οικοδομεί προσωπικότητες αλλά ανθρώπους ρομπότ όπως έλεγε και ο Άγιος Ιουστίνος Πόποβιτς. Ένα σύστημα παιδείας που η όλη μας η αγωνία εξαντλείται στη μάχη να βγει η ύλη αλλά όχι να βγει το πνευματικό άνθος που έχουν τα παιδιά μέσα τους. Είναι μια παιδεία που δεν τη θέλουμε και δεν μας χρειάζεται διότι δεν έχει ζωή.

Έχουμε μια παιδεία που τα παιδιά κυνηγούν βαθμολογίες για να δείξουν οι γονείς τους ότι το παιδί τους έχει καλύτερους βαθμούς από το παιδί της γειτόνισσας. Καμαρώνουμε για χαρτιά στον τοίχο αλλά όχι για ολοκληρωμένους ανθρώπους που κοσμούν με αγάπη την οικουμένη.

Δυστυχώς εγκωβίζουμε την προαίρεση, την ελευθερία των παιδιών αντί να τις καλλιεργήσουμε και να τις παιδαγωγήσουμε. Πως; Κατά Χριστόν.

Σε τι μπορεί να μας προσφέρει μια παιδεία η οποία εγκλωβίζει τον άνθρωπο, τον βάζει σε κουτάκια, τον απομονώνει, του τοποθετεί την αντίληψη σε συγκεκριμένους δρόμους που οδηγούν στον γκρεμό αλλά όχι στον ουρανό;

Για να απαντήσουμε στο ερώτημα τι παιδεία θέλουμε, οφείλουμε πρώτα να απαντήσουμε σε ένα άλλο ερώτημα. Τι παιδιά και τι μέλλον θέλουμε; Θέλουμε μια παιδεία που θα τροφοδοτεί τα παιδιά με έναν όγκο πληροφοριών, πολλές φορές με προπαγάνδα διάφορων σκοτεινών μηχανισμών ή μία παιδεία που θα μεταδίδει ουσία γνώσης, ήθος, πνεύμα αγάπης και αγιότητα;

Το σημερινό σύστημα παιδείας αγαπητοί μου δυστυχώς ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΚΑΡΔΙΑ. Οφείλουμε να καλλιεργήσουμε τις καρδιές των παιδιών ώστε να θεραπευτούν από τα πάθη για να μπορούν να διαλέγουν το αγαθό.

Μπορεί να βγάζουμε ανθρώπους με πτυχία αλλά δεν βγάζουμε ανθρώπους με καρδιά. Νέους που μπορεί να έχουν ένα χαρτί στον τοίχο αλλά είναι ανίκανοι να θυσιαστούν, να αγαπήσουν, να προσφερθούν για τον Θεό και στον συνάνθρωπο. Νέοι άνθρωποι που μπορεί να ξέρουν άπταιστα μια τέχνη αλλά χωρίς την τέχνη της αγάπης και της διακρίσεως, οποιαδήποτε γνώση γίνεται περίστροφο κατά της ανθρωπότητας.

Οι Τρεις Ιεράρχες λένε όχι στη μονόπλευρη και μονοδιάστατη παιδεία, όχι στην άκαρπη γνώση, τον στείρο επαγγελματισμό και τον καταναλωτικό ωφελιμισμό. Ναι στην θεανθρώπινη παιδεία τη φωτιστική και αγιαστική. Μια παιδεία που αφορά τον όλο άνθρωπο ως ψυχοσωματική ύπαρξη, που δεν τον αλλοτριώνει κόβοντάς τον από τις πνευματικές του ρίζες και δεν παραδίνει τα υπαρξιακά του οράματα στη μανία της στείρας γνώσης και της πληθωρικής πληροφορίας. Μια παιδεία που διασπά την υπαρξιακή ενότητα του ανθρώπου, το σώμα από την ψυχή, την καρδιά από το νου, δεν μπορεί να ανταποκριθεί στο αίτημα της εποχής μας για ενάρετη επιστήμη και για εφαρμοσμένη αρετή.

Οι Τρεις Άγιοι Ιεράρχες της Εκκλησίας μας ήταν, γόννοι καταξιωμένων κοινωνικά, οικονομικά και μορφρωτικά οικογενειών. Κάτοχοι αξιοζήλευτης παιδείας και καλλιέργειας που εκλήσσει ακόμη και σήμερα. Παρόλα αυτά στην κορύφωση της καριέρας τους εγκαταλείπουν τὰ πάντα: τιμητικά καθηγητικά καθήκοντα, προσοδοφόρο δικηγορία κι ρητορική, περίφημα εκκλησιαστικά αξιώματα. Αρνούνται τον κόσμο του πλούτου, της δόξας και της εξουσίας. Αποσύρονται στην έρημο επιλέγοντας τη σκληρότατη άσκηση μορφώνουν εκεί τον εσωτερικό άνθρωπο και δοκιμάζουν τις αντοχές της σχέσης τους με τον Θεό και σπουδάζουν με δάκρυα τη ζωή του Πνεύματος. Γνώση και επιστήμη από την μία και προσευχή και άσκηση από την άλλη είναι οι δύο ράγες ώστε να βαδίσει ο

άνθρωπος στον δρόμο άνωθεν σοφίας και εσωτερικής πνευματικής ολοκλήρωσης.

Σήμερα εμείς τι λέμε στα παιδιά ; Να σπουδάσεις για να έχεις λεφτά, να περάσεις καλά και να κάνεις ό,τι θέλεις. Όχι να σπουδάσεις για να καλλιεργήσεις τον εαυτό σου και να γίνεις χρήσιμος στην κοινωνία, με θυσιαστική αγάπη. Μακάριοι οι γονείς που καλλιεργούν με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά τους.

Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος τονίζει ότι πρέπει να «φυτευθούν» στο αναπτυσσόμενο παιδί οι ιδιότητες του Θεού, δηλαδή η αγαθότητα, το αόργητον, το ευεργετικόν, το φιλοσοφικόν». Ο Μέγας Βασίλειος τονίζει ότι πρωτίστως πρέπει να φροντίζουμε για την επιμέλεια και την κάθαρση της ψυχής. Αυτή είναι, λέει, η αληθινή παιδεία: Η επιμέλεια, η θεραπεία και η καλλιέργεια της ψυχής. Και ως ειδικότερη επιδίωξη της αγωγής θεωρεί ο Μέγας Βασίλειος την πνευματική πρόοδο του ανθρώπου και την απόκτηση των τεσσάρων βασικών αρετών: της σοφίας, της σωφροσύνης, της ανδρείας και της δικαιοσύνης. Η παιδεία πού αποβλέπει στη χριστιανική ζωή και τον εξαγνισμό του ανθρώπου.

Αυτήν οι Τρεις Ιεράρχες ονομάζουν τέχνη τεχνών και «παρ' ημίν αγαθόν το πρώτον».

Αγαπούσαν την κλασική παιδεία οι Τρεις Ιεράρχες και την αξιοποίησαν γιατί ήθελαν την αλήθεια δοσμένη με κάλλος. «Κι αν η αλήθεια του Χριστού είναι ο καρπός», δίδασκε ο Μ. Βασίλειος, «η κοσμική σοφία είναι το φύλλωμα που προσδίδει στο δένδρο την ομορφιά του». «Κι όταν συναντούμε σ' αυτήν κάτι βλαβερό», συμβούλευε τους νέους, «θα το απομακρύνουμε όπως τα αγκάθια από το τριαντάφυλλο».

Θα πει κανείς: όλα αυτά είναι πολύ ωραία, αλλά αποτελούν όνειρα Κι όμως, η πρόταση των Τριών Ιεραρχών για την παιδεία είναι αφάπταστα πρωτοποριακή, ακόμη και για την εποχή μας. Λέγει ο Χρυσόστομος: «Τα παιδιά δεν πρέπει να διδάσκονται όσα θέλει ο δάσκαλος, αλλά όσα οι μαθητές είναι ικανοί να αφομοιώσουν».

Θέλουμε μια παιδεία που ο καθηγητής και ο μαθητής δεν θα είναι απέναντι αλλά ο ένας δίπλα στον άλλον. Μια σχέση που θα αντικαταρπύζει την ομορφιά της σχέσης πατέρα και παιδιού , Θεού και ανθρώπου και όχι μια ξερή σχέση θεσμικών θέσεων. Μια σχολική αίθουσα που θα είναι πρώτα οικογένεια και το θρανίο θα είναι το τραπέζι μετάδοσης πνευματικών αγαθών. Τέτοιες προοπτικές οφείλουμε να δώσουμε στη σημερινή παιδεία.

Γι' αυτό και –κατά τον Άγιος Γρηγόριο- ο δάσκαλος πρέπει εγκαίρως να διακρίνει τις κλίσεις των μαθητών του και να υποδεικνύει στους εφήβους ποιους κλάδους και ποια επαγγέλματα να ακολουθήσουν. Για να το πετύχει αυτό ο δάσκαλος, και γενικά για να πετύχει στο έργο του, πρέπει –κατά τον Βασίλειο- ο δάσκαλος να έχει γνώσεις της ψυχολογίας του ανθρώπου, να μελετά τις θείες Γραφές, να είναι ακέραιος στον χαρακτήρα και να έχει τελικά κάτι θεϊκό μέσα του: να έχει το χάρισμα της διδασκαλίας». Διότι «ου πάντες διδάσκαλοι».

Η σχέση δάσκαλου-μαθητή πρέπει να είναι μια σχέση αγάπης και αλληλοσεβασμού.

Το να αγαπά ο δάσκαλος τον μαθητή και να αγαπιέται από αυτόν, «το φιλείν και φιλείσθαι» όπως ακριβώς λέει, είναι το στοιχείο εκείνο που βοηθάει ουσιαστικά να γίνει αποδοτική η διδασκαλία. Ο καλός δάσκαλος κατά τον Χρυσόστομο εμπνέει, προσελκύει και πείθει, (MG. 57327) Δεν είναι εγωιστής ούτε αλαζόνας, δε διακρίνεται για το εξουσιαστικό του ύφος, έχει πνεύμα μαθητείας, δεν περιαιτολογεί. Είναι ταπεινός έχοντας συναίσθηση των ατελειών και αδυναμιών του. Γνωρίζει καλά «ότι η επιείκεια είναι πιο δυνατή από τη βία», (MG. 57,61).

Ο παιδαγωγός πρέπει να επιδεικνύει δημοκρατικό πνεύμα και να σέβεται τη γνώμη των μαθητών του, (MG. 60,35-36). Απέναντι τους να είναι απλός, ειλικρινής, απονήρευτος, άδολος. Να αποφεύγει την ειρωνεία και την υποκρισία. (MG. 61,404-406). Οι δάσκαλοι κατά τον Άγιο Πατέρα δεν πρέπει να είναι φορτικοί και πιεστικοί αλλά φιλόστοργοι. (MG. 62,402-403). Οφείλουν να υπερβάλλουν σε φιλοστοργία τους φυσικούς πατέρες. «Ο λόγος (του δασκάλου)», λέει ο Χρυσόστομος πρέπει να είναι «λόγος ανθρώπου που διδάσκει μάλλον παρά ελέγχει, που παιδαγωγεί παρά τιμωρεί, που βάζει τάξη παρά που διαπομπεύει, που διορθώνει παρά που επεμβαίνει στη ζωή του άλλου (του μαθητού)», (MG. 61 593-594).

Το καλύτερο που μπορεί να κάνει ένας δάσκαλος για τον μαθητή είναι να γονατίσει στον Θεό για να φωτίσει την καρδιά του ιδιου αλλά και του μαθητευομένου. Η προσευχή είναι το καλύτερο φάρμακο που χρειάζονται οι καρδιές των παιδιών.

Ο Θεός αγαπητοί μου είναι το πρότυπο της αγάπης. Ο Θεός είναι αγάπη. Αυτό που έχουν ανάγκη τα παιδιά, αυτό που έχουμε ανάγκη εμείς, είναι να αφήσουμε στον Θεό περισσότερο χώρο στην καρδιά μας

και στη ζωή μας. Ας το τολμήσουμε. Για τον εαυτό μας και τα παιδιά. Για το σήμερα και το αύριο. Αλλά και γι' αυτήν την αιωνιότητα.

Ποια μορφή όμως υπάρξεως δίνουμε στα παιδιά μας ; Αυτό το ερώτημα οφείλουμε να απαντήσουμε όλοι μας.

Αρκεί η γνώση του κόσμου τούτου;

Και αυτή τη γνώση πως την χρησιμοποιώ; Αν αυτή δεν έχει μέσα της αγάπη και θυσία τότε είναι καταστροφική και για αυτόν που τη δίνει και για αυτόν που την δέχεται. Δεν οικοδομεί την ύπαρξη του ανθρώπου όταν η γνώση δεν υπηρετεί τον άνθρωπο.

Ας παντρέψουμε λοιπόν τη γνώση με την αγάπη. Ποια όμως αγάπη ; Όχι την ανθρωποκεντρική αγάπη, την υλική , την κτητική αλλά την εν Χριστώ αγάπη, τη σταυρική αγάπη δηλαδή την αγάπη που θυσιάζεται και δεν ζητάει τίποτα για τον εαυτό της αλλά προσφέρεται απλόχερα.

Ας ευχηθούμε όλη η Τρισήλιος Θεότης πού φώτισε τους τρεις μέγιστους φωστήρες και διδασκάλους της οικουμένης, να φωτίσει και εμάς, ώστε να πορευτούμε στον δρόμο της σωτηρίας.

***Η ομιλία εκφωνήθηκε στις 30 Ιανουαρίου 2020 σε εκδήλωση του Γυμνασίου Μύρινας Λήμνου στο θέατρο "Μαρούλα"**

Ο π. Σπυρίδων Σκουτής, είναι απόφοιτος ΕΙΕΚ Ριζαρείου Εκκλησιαστικής σχολής. Εφημέριος Ενοριών Αγίου Γεωργίου Ρεπανιδίου Λήμνου και Γεννήσεως Χριστού Ρωμανού Λήμνου. Υπεύθυνος Νεότητας και Αιρέσεων στην Ιερά Μητρόπολη Λήμνου και Αγίου Ευστρατίου.

Πηγή : <https://www.euxh.gr/>